

## XIII. BÖLÜM

### KIŞLALAR VE TOPHANELER

Abidin Can AKTAŞ<sup>1</sup>

#### 1. KIŞLALAR VE KULLANIM AMAÇLARI

Yaylak ve kışlak kavramları konar-göçer yaşam tarzını oluşturmaktadır. Bu kavramların kullanıldığı en eski metin Orhun Kitabeleri'dir. Bununla birlikte kavramlar yazın ve kışın konaklanacak alanlar şeklinde tanımlanabilmektedir (Gümüşçü, 2016). Türkçe kullanımında "kış ayında oturulan yer" olarak geçen "kışlağ" ifadesi zamanla kışla olarak evrilmiş ve askerlerin toplu şekilde barındığı büyük yapılara ismini vermiştir. Ayrıca kışla, askerlerin barındığı ve hizmet gördüğü, onların oturmasına mahsus binalar, araziler şeklinde de tanımlanabilmektedir (Aytar, 2016). Talimli askerlere yönelik topluca barınma, koruma ve eğitime işlevi gören kışla yapıları, özellikle Roma dönemi askeri örgütlerin sıklıkla kullandıkları kazıklarla çevrili dikdörtgen ya da kare bir alan olan "castrum" şeklindedir (Kubilay, 1994). Kullanım amacından yola çıkarak kışla, seferden dönüş sağlayan askerlerin kış aylarında barınmaları amacıyla şehirle bir duvar vasıtasıyla teması kısmen de olsa kesilerek kullanılmaya devam etmiştir (Doğdu, 2002). Antik dönemden itibaren düzenli ordu alanları halktan ayrı tutulan alanlar olarak bilinmektedir. Roma İmparatorluğu döneminde askerler ve ordunun kışlalar vasıtasıyla halktan ayrı bir yerde durduğu bilinmektedir. Zaman içerisinde Roma İmparatorluğunu örnek alan Doğu Roma İmparatorluğu ile İslam devletleri kışlalar yaparak orduyu halktan ayrı tutmuştur. Batı Avrupa'dan önce kışla ile düzenli ordu binalarını sıklaştırmaya başlayan Osmanlı Devleti bunun en iyi örneği olarak gösterilmektedir (Sunar, 2013).

Kışla mimarisini üç bölümde incelemek mümkündür. Birincisi "Kışlak" olarak isimlendirilen ve Türklerin göçebe yaşantısını yansıtan askeri bir teşkilatlanma türüdür. Yerleşik bir düzene henüz geçmemiş olan Osmanlı Devleti askerleri or-

<sup>1</sup> Arş. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü